

УДК 338.2

Поляков П.А.
аспірант кафедри фінансів та інноваційного менеджменту
Вінницького національного технічного університету

ОЦІНКА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено роль забезпечення належного рівня економічної безпеки на підприємстві та взаємозв'язку з кінцевими результатами ведення його фінансово-господарської діяльності. Деталізовано фактори, що впливають на рівень економічної безпеки вітчизняних підприємств. Виокремлено заходи забезпечення належного рівня економічної безпеки господарюючого суб'єкта. Наведено вплив окремих груп факторів на складові системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Визначено засади оцінювання впливу факторів на економічну безпеку та систему заходів зниження впливу зовнішніх загроз і дестабілізуючих факторів функціонування.

Ключові слова: забезпечення економічної безпеки, промислові підприємства, система управління, оцінка, фактори впливу.

АННОТАЦИЯ

В статье исследована роль обеспечения надлежащего уровня экономической безопасности на предприятии и взаимосвязи с конечными результатами ведения его финансово-хозяйственной деятельности. Детализированы факторы, влияющие на уровень экономической безопасности отечественных предприятий. Выделены меры обеспечения надлежащего уровня экономической безопасности хозяйствующего субъекта. Приведено влияние отдельных групп факторов на составляющие системы обеспечения экономической безопасности предприятия. Определены принципы оценивания влияния факторов на экономическую безопасность и систему мер снижения влияния внешних угроз и дестабилизирующих факторов функционирования.

Ключевые слова: обеспечение экономической безопасности, промышленные предприятия, система управления, оценка, факторы влияния.

ANNOTATION

In the article the author conducts research on the role of ensuring an adequate level of economic security at the enterprise and the relationship with the final results of its financial and economic activity. The factors influencing the level of economic security of domestic enterprises are detailed. Measures are set out to ensure the proper level of economic security of the economic entity. The influence of separate groups of factors on the components of the system of economic security of the enterprise is given. The author defines the principles for assessing the impact of factors on economic security and the system of measures to reduce the impact of external threats and destabilizing factors of operation.

Key words: provision of economic safety, industrial enterprises, management system, estimation, factors of influence.

Постановка проблеми. Вплив мінливого зовнішнього оточення на фінансово-господарську діяльність підприємств не сприяє стабільному розвитку суб'єкта. Забезпечення економічної безпеки вітчизняних промислових підприємств (особливо за підвищеного рівня інтеграційних процесів) посилює актуальність дослідження. Для результативного управління економічною безпекою підприємства менеджерам слід визначити всі фактори впливу та вже наявні й потенційні ризики функціонування підприємств. В системі управління економічною безпекою підприємства чималу роль виконує саме оціню-

вання всіх зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на господарські процеси підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні дослідження підходів до дефініції економічної безпеки та факторів, що її визначають, здійснювали Б.М. Андрушків, О.І. Барановський, В.П. Валіков, О.С. Власюк, О.А. Гавриш, О.І. Захаров, Г.В. Козаченко, Л.А. Кургузенкова, В. Македон, Д.Й. Никифорчук, Е.А. Олейников, П.Я. Пригунов, В.С. Сідак, С.М. Смірна та багато інших вітчизняних та зарубіжних науковців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З огляду на важливість теоретико-методичного розвитку зазначених питань та потребу використання нових підходів до забезпечення економічної безпеки підприємства важливо здійснити подальші ґрунтовні дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на забезпечення належного рівня економічної безпеки господарюючого суб'єкта в умовах швидкоплинних змін функціонування вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здебільшого виділяють шість етапів розвитку еволюції економічної безпеки підприємства:

1) 1991–1997 роки, коли виникала загроза економічній безпеці підприємства з боку його персоналу, який міг розголосити комерційну таємницю;

2) 1998–1999 роки, коли поняття «економічна безпека підприємства» почали розглядати як можливий негативний вплив на його діяльність зовнішнього середовища;

3) 1999–2002 роки, коли це поняття розглядали з точки зору окремих аспектів діяльності господарюючого суб'єкта;

4) 1999–2002 роки (збігається за часом з третім періодом), коли вчені виділили функціональні складові економічної безпеки підприємства, а загрози почали розділяти на зовнішні й внутрішні;

5) 2002–2005 роки, коли економічна безпека підприємства ототожнюється з ефективним його функціонуванням у ситуації ризику;

6) 2005 рік – сьогодні, коли економічна безпека підприємства розглядається залежно від її галузевої приналежності, а загрози економічній безпеці підприємства розглядаються і як зовнішні, і як внутрішні [1, с. 30–31].

В умовах високої невизначеності процесів, які відбуваються у світовій та вітчизняній економіці, стабільна робота підприємства сильно залежить від його готовності та здатності адекватно реагувати на реальні та потенційні несприятливі фактори зовнішнього й внутрішнього середовища.

Це можна зробити тільки за умови ефективного стратегічного управління діяльністю підприємства та його системи економічної безпеки. Стратегічне управління дає змогу не тільки своєчасно реагувати на наявні небезпеки й загрози, але й прогнозувати та оцінювати небезпеки й загрози, які можуть виникнути в найближчій та віддаленій перспективі, відповідно, здійснювати своєчасну підготовку до них. Це обумовлене тим, що система економічної безпеки має складну структуру, яка складається зі значної кількості зовнішніх та внутрішніх суб'єктів, а також має матеріально-технічну базу й використовує складні технології, форми й методи роботи з протидії небезпекам та загрозам діяльності підприємства. Для того щоб організувати ефективну діяльність системи економічної безпеки, необхідно вирішити низку складних завдань щодо створення механізмів управління та взаємодії. Це досить складне комплексне завдання, вирішення якого потребує певного часу та матеріальних витрат.

Модель стратегічного планування економічної безпеки доповнена такими процедурами, як визначення пріоритетності сфер економічної безпеки національної економіки (політична, економічна, соціальна, духовна); розподілення загроз на сфери економічної безпеки національної економіки; визначення пріоритетності загроз економічній безпеці національної економіки за кожною зі сфер; використання програмно-цільового методу в системі стратегічного планування економічної безпеки [2].

Для забезпечення економічної безпеки підприємства промисловості використовують відповідне ресурсне забезпечення. Ресурси є факторами господарювання, що використовуються керівниками та менеджерами підприємства для виконання поставлених цілей. Серед них слід назвати ресурси інформації та технології. Інформація, яка стосується всіх сторін діяльності підприємства, є сьогодні найбільш цінним та дорогим ресурсом підприємства. Саме інформація про зміну політичної, соціальної, економічної та екологічної ситуації ринків підприємства, науково-технічна й технологічна інформація щодо будь-яких аспектів цього бізнесу, інноваційної діяльності в методах організації бізнесу та управління ним дає змогу підприємству адекватно реагувати на будь-які зміни зовнішнього середовища, ефективно планувати та проваджувати власну господарську діяльність [3, с. 207–208].

Варто назвати ті фактори, які впливають на рівень економічної безпеки підприємства.

1) Фактори виробництва, тобто ті фактори, які здійснюють безпосередній вплив на діяльність підприємства. До них можна віднести територіальне розміщення підприємства; природні ресурси, які є в його розпорядженні; наявну виробничу інфраструктуру тощо.

2) Зміна кон'юнктури ринку, що викликана науково-технічним прогресом, державним втручанням, впливом інфляції, сезонності тощо.

3) Добросовісність постачальників сировини та матеріалів. Так, на економічну безпеку підприємства впливає цінова політика, сформована щодо забезпечення ресурсів для виробничих потреб. Її практична ефективність залежить від диверсифікації постачальників, що дає змогу уникнути монополізації поставок. Крім того, необхідно розуміти, що суттєво вплинути на рівень економічної безпеки можуть недостатньо правильно оформлені довгострокові контракти на постачання сировини та матеріалів (з чітко вказаними термінами поставок, якісними характеристиками сировини, виписаними штрафними санкціями).

4) Компетентність керівництва підприємства, що визначається ступенем професіоналізму задіяних менеджерів у прийнятті тих чи інших управлінських рішень.

5) Державне регулювання діяльності підприємства. Важливість цього фактору визначається роллю держави у створенні необхідних умов для сприяння виробництву продукції, захисту прав національних товаровиробників, розроблення та впровадження обґрунтованих фіскальних заходів тощо.

6) Надійний захист комерційної таємниці, що визначається здатністю держави гарантувати збереження таємниці щодо науково-технічних розробок, підтримки інтелектуальної власності тощо [4, с. 50].

Фронтальна схема процесу організації економічної безпеки включає такі заходи, вжиття яких відбувається послідовно або одночасно:

- формування необхідних корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав інформації, технології та устаткування);
- стратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- загальнотактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства;
- здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки [5, с. 234].

Метою моніторингу на підприємстві є вивчення рівня економічної безпеки, дослідження факторів впливу на нього, а також розроблення та обґрунтування механізму його забезпечення. Для інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки можна рекомендувати методику, що базується на використанні традиційних показ-

ників, темпів їхньої зміни та ймовірності реалізації специфічних ризиків. Процедура проведення розрахунків складається з таких етапів:

1) визначення нормативного рівня показників кожної складової економічної безпеки (наприклад, фінансову складову можна охарактеризувати системою показників фінансової стійкості; інформаційну – показниками ефективності інвестицій в інформаційні технології, ефективності володіння інформацією, показниками новизни інформації);

2) визначення системи цільових показників, сформованої на попередньому етапі, на поточний період, а також визначення темпів їхньої зміни (вибір того чи іншого показника здійснюється керівництвом підприємства на базі корпоративної стратегії розвитку);

3) визначення системи ризиків, якими переобтяжена діяльність підприємства, їх перегрупування за складовими, оцінювання ймовірності їх реалізації (формування спектру можливих загроз за кожною складовою);

4) визначення порівняльних індексів за кожним показником у розрізі складових економічної безпеки підприємства (під порівняльним індексом слід розуміти співвідношення фактичного значення кожного показника та його нормативного (середньогалузевого) значення).

На основі проведення розрахунків аналізують чутливість загального показника реалізації найімовірніших загроз, а також визначають коефіцієнти еластичності за кожною складовою. Надалі управлінським персоналом формуються основи системи організації економічної безпеки підприємства з урахуванням складових, що мають найбільший вплив [6, с. 161–166].

Висновки. Процеси управління економічною безпекою та забезпечення її відповідного рівня зіштовхуються з низкою проблематичних аспектів, що зумовлює потребу подальших ґрунтовних досліджень, зокрема досліджень формування системи управління економічною безпекою підприємств промисловості з урахуванням сучасного стану економіки країни та посилення євроінтеграційних процесів. Забезпечення економічної безпеки господарюючого суб'єкта має бути безперервним процесом з визначенням та оцінюванням зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, удосконаленням усіх структурних елементів системи управління підприємством в розрізі поточних та стратегічних планів. Особливістю економічної безпеки підприємства є те, що від її рівня залежать його результати господарювання й стан функціонування галузі, регіону та країни загалом. За допомогою виокремлення економічних параметрів, що дають змогу визначати стан економічної безпеки підприємства, формуються програмно-цільові

заходи, пришвидшується досягнення поставлених поточних та стратегічних цілей, удосконалюються всі аспекти діяльності суб'єкта.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гладух М.В. Економічна безпека підприємства: еволюція визначення, складові, загрози. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. Вип. 51. С. 29–34.
2. Губарева І.О. Формування стратегічних орієнтирів забезпечення економічної безпеки національної економіки. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 6. С. 122–129.
3. Цвайг Х.І., Гримак А.В. Економічна безпека підприємства: сутність, характеристика та механізм формування. Торгівля, комерція, підприємництво. 2010. Вип. 11. С. 206–210.
4. Пашнюк Л.О. Економічна безпека підприємства: сутність, складові та фактори забезпечення. Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 22. С. 48–50.
5. Фень К.С. Джерельна база та сфери застосування дефініції «економічна безпека підприємства». Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки. 2016. Вип. 24 (3). С. 231–238.
6. Швиданенко Г.О., Олексик О.І. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: монографія. Київ, 2002. 192 с.

REFERENCES:

1. Hladukh M.V. (2015), Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: evoliutsiia vyznachennia, skladovi, zahrozy. [Economic security of the enterprise: the evolution of the definition, components, threats], Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti. Vol. 51. P. 29–34.
2. Hubarieva I.O. (2015), Formuvannia stratehichnykh oryentyriv zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky. [Formation of strategic guidelines for ensuring the economic security of the national economy], Aktualni problemy ekonomiky, no. 6, pp. 122–129.
3. Tsvaih Kh.I., Hrymak A.V. (2010), Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist, kharakterystyka ta mekhanizm formuvannia. [Economic security of an enterprise: the essence, characteristic and mechanism of formation], Torhivlia, komertsii, pidpriemnytstvo, vol. 11, pp. 206–210.
4. Pashniuk L.O. (2012), Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist, skladovi ta faktory zabezpechennia. [Economic security of an enterprise: the essence, components and factors of provision.], Investytsii: praktyka ta dosvid, no. 22, pp. 48–50.
5. Fen K.S. (2016), Dzherelna baza ta sfery zastosuvannia definitsii "ekonomichna bezpeka pidpriemstva". Zbirnyk naukovykh prats Podilskoho derzhavnogo ahrarno-tekhnichnoho universytetu. [The reference base and the scope of the definition of "economic security of the enterprise"]. Ekonomichni nauky, vol. 24 (3), pp. 231–238.
6. Shvydanenko H.O. (2002), Suchasna tekhnolohiia diahnostryky finansovo-ekonomichnoi diialnosti pidpriemstva: monohrafiia [Modern technology of diagnostics of financial and economic activity of the enterprise: monograph] / H.O. Shvydanenko, O.I. Oleksyk. Kyiv, 192 p.

Poliakov P.A.

*Postgraduate Student at Department of Finance
and Innovation Management,
Vinnytsia National Technical University*

ASSESSMENT OF THE FACTORS AFFECTING THE LEVEL OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES

The factors influencing the level of economic security of domestic enterprises are detailed. Measures are distinguished to ensure an adequate level of economic security of the business entity. The influence of individual groups of factors on the components of the system of enterprise economic security is given. The author defines the principles for assessing the impact of factors on economic security and the system of measures to reduce the impact of external threats and destabilizing factors of functioning.

Ensuring the economic security of domestic industrial enterprises, especially at a higher level of integration processes, increases the relevance of the study. For effective management of economic security of enterprises, managers should identify all the factors of influence and the existing and potential risks of the operation of enterprises. In the system of management of economic security of the enterprise, considerable importance belongs to the assessment of all external and internal factors without exception, which influence the economic processes of the enterprise. The purpose of the article is to study the external and internal factors that affect the provision of an adequate level of economic security of the economic entity in the conditions of rapid changes in the operation of domestic enterprises.

The processes of managing economic security, ensuring its appropriate level are faced with a number of problematic aspects, which necessitates further thorough research, in particular, regarding the formation of a system for managing the economic security of industrial enterprises taking into account the current state of the country's economy and strengthening of the European integration processes. Ensuring economic security of an economic entity should be an uninterrupted process, with the definition and evaluation of external and internal factors of influence, improvement of all structural elements of the enterprise management system in the context of current and strategic plans. The feature of economic security of an enterprise is that its results of economic management of the enterprise and, at the same time, the state of functioning of the industry, region, and country as a whole depend on its level.